

□ Цибенко А.П.,

учитель вищої категорії

Тема: Дисоціація кислот, солей у водних розчинах.

Мета: Розвивати взаємозв'язок з попереднім матеріалом, встановити залежність електrolітичної дисоціації від будови і природи речовини. Поглиблювати поняття про електроліти і неелектроліти. Глибше розкрити суть процесу розчинення речовини як складного фізико-хімічного явища, поглиблювати знання учнів про основні класи неорганічних сполук на електронно-іонному рівні. Розвивати практичні уміння учнів, діалективність хімічних процесів, різноманітність частинок речовин у природі.

Тип уроку: Засвоєння і набуття нових знань.

Обладнання: HCl, індик. папір, NaOH, фенолфталеїн, метилоранж, середня сіль, кисла сіль, основна сіль.

Література: Н.М. Буринська, "Методика викладання шкільного курсу хімії" К. ""1991, Н.М.Буринська "Хімія" І. "Перун"1994 Г.Є. Рудзітис. "Хімія" К. "Рад. шк." 1990

Хід уроку:

I. Перевірка знань учнів.

План.

1. Які речовини називаються електролітами, а які неелектролітами? Наведіть приклади.
2. Електролітична дисоціація. Процес електролітичної дисоціації.
3. Ступінь дисоціації, його визначення.
4. Сильні і слабкі електроліти. Привести приклади.

II. Подання нового матеріалу.

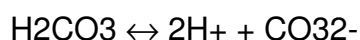
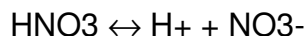
План.

1. Дисоціація кислот. Л.д. виявлення іонів водню в розчині.
2. Дисоціація основ. Л.д. Виявлення гідроксидів іонів в розчині.
3. Дисоціація солей. Л.д. Випробування розчинів солей індикаторами.

Дисоціацію електролітів у розчині вперше пояснив у 1887р. шведський учений С. Арреніус.

Запитання: Що називається кислотами? Які ви знаєте кислоти?

Дисоціація кислот. Під час дисоціації кислот завжди утворюються іони водню H^+ , точніше, іони водню ($H^+ \rightleftharpoons H_2O$ або H_3O^+), які називають іонами гідроксонію. Вони зумовлюють найважливіші властивості кислот (дію на індикатори, взаємодію з індикаторами).

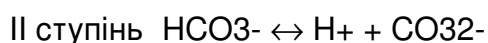
$HCl \leftrightarrow H^+ + Cl^-$ Л.д доказом наявності іону водню є зміна забарвлення індикатора. Червоний метилоранж став рожевого кольору.

Запис в зошитах: Кислоти – це електроліти, під час дисоціації яких у водних розчинах утворюються катіони тільки одного типу – гідратовані іони водню.

Число іонів водню, які утворюються при розщепленні однієї молекули кисню, визначає її основність.

Пр. HCl , HNO_3 – одноосновні, H_2CO_3 – двоосновні.

Двох і багатоосновні кислоти дисоціюють ступінчато:

Запитання: Які речовини називаються основами? Приведіть приклади основ.

Дисоціація основ. Під час дисоціації основ утворюється гідроксид іони OH^- , наявність яких зумовлює основні властивості (зміна забарвлення індикатора, взаємодію з кислотами...)

Пр.

Л.д. $\text{NaOH} \leftrightarrow \text{Na}^+ + \text{OH}^-$ наявність гідроксидів можна довести зміною забарвлення фенолфталеїну.

Запис в зошитах: Основи – це електроліти, які у водних розчинах дисоціюють з утворенням аніонів тільки одного типу – гідроксид іонів.

Число гідроксиду-іонів, що утворюється, визначає кислотність основ. Так, NaOH , KOH однокислотні основи, $\text{Ba}(\text{OH})_2$, $\text{Ca}(\text{OH})_2$ – двокислотні; $\text{Fe}(\text{OH})_3$ – трикислотна основа. Дво і трикислотні основи дисоціюють ступінчато:

I ступінь $\text{Ca}(\text{OH})_2 \leftrightarrow \text{CaOH}^+ + \text{OH}^-$

II ступінь $\text{CaOH}^+ \leftrightarrow \text{Ca}^{2+} + \text{OH}^-$

Гідроксиди деяких металів можуть дисоціювати за механізмом дисоціації основ і за механізмом дисоціації кислот. Такі сполуки називають амфотерними.

Пр. $\text{Zn}(\text{OH})_2$, $\text{Be}(\text{OH})_2$, $\text{Al}(\text{OH})_3$, $\text{Cr}(\text{OH})_3$

Основи, амфотерні гідроксиди кисневмісні кислоти можна назвати гідроксидами – речовинами які містять гідроксид-іони OH^- . Загальна формула гідроксидів ROH , де R – деяка частинка. Пр. NaOH –гідроксид натрію, H_2SO_4 або $\text{SO}_2(\text{OH})_2$ – сірчана кислота або дигідроксид-діосид сірки(IV)

Дисоціацію гідроксидів можна подати так:

Основний механізм $\text{ROH} \leftrightarrow \text{R}^+ + \text{OH}^-$

Кислотний механізм $\text{ROH} \leftrightarrow \text{RO}^- + \text{H}^+$

Завдання: Що називають солями? Як класифікують солі?

Дисоціація солей: Під впливом води кристали солей розщеплюються на позитивно заряджені іони металів – катіони і негативно заряджені іони кислотних залишків – аніони:

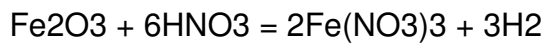
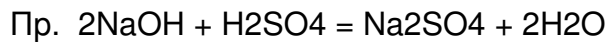
Пр. $\text{KNO}_3 \leftrightarrow \text{K}^+ + \text{NO}_3^-$

$\text{CaCl}_2 \leftrightarrow \text{Ca}^{2+} + 2\text{Cl}^-$

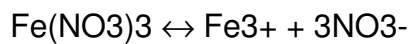
Солі – це електроліти, які у водних розчинах дисоціюють з утворенням катіонів металів і аніонів кислотних залишків

Розрізняють кілька видів солей: середні, кислі та основні.

Середні солі є продуктами повного заміщення водню кислоти на метал.

Вони дисоціюють повністю, Пр.

В результаті утворюються катіони металу та аніони кислого залишку. Л.д. індикатор забарвлення не змінює.

Кислі солі є продуктами неповного заміщення водню кислоти на метал. Пр.

Хімічна формула Назва кислоти Рівняння дисоціації

I ступінь II ступінь III ступінь

HNO_3 Нітратна

H_2SO_4 Сульфатна

H_3PO_4 Ортофосфатна